

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 20 „
„ četert leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „

Po pošti:

Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ — „
„ mesec	— „ 70 „

SLOVENEČ.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

Št. 41.

V Celovcu v sredo 23. maja 1866.

Tečaj II.

Vojska ali mir?

Povedali smo poslednjič, da je Avstrija pripravljena na vojsko, da ima potrebnih vojakov in potrebnih denarjev. Tudi je na naši strani pravica in resnica. Imamo pravico do Italije in ne samo do Beneškega timveč tudi do Lombardije, ktero so nam l. 1859 po sili vzeli. Nočemo sicer preiskovati, ali je bilo dobro in pametno, da se je Italija, prelepa Italija in rekel bi stvarjena za eno celotno državo, da se je Italija tako raztergala na drobne kose in vergel se en kos temu, drugi kos pa unemu. Nočemo tudi preiskovati, ali se je naša vlada v Italiji obnašala previdno in ljudoljubno, ali morebiti ni sama tega kriva, da tam ni miru in pokoja, da se tam razlega grozna beseda: „Smert Nemcem“; ali bi ne bilo bolje kazalo, da bi se l. 1815 Avstriji bilo kaj dalo tam na Jutrovem. Vsega tega nočemo preiskovati; tega pa vendar ne moremo zamolčati, da se od leta 1860 tudi na Beneškem trohice ni storilo, da bi se bila pomirila in pridobila serca Benečanov, in da nam Italijansko ni donasalo nikoli dobička, timveč velike zgube in škode. Pravica je na Italijanskem sicer res naša; kaj pa nam kaže sreča in korist naša, to je pa spet druga. Zatorej ni se čuditi, da je veliko najboljših avstrijskih domorodcev te misli, naj se tudi Beneško prepusti Italijanom pod pogodbami, ki niso Avstriji za nobeno sramoto, timveč jej kažejo koristi in dobička. Še samo cesarka rodovina je menda, kakor so donasali časniki, to reč v posebnem zboru prevdarjala, vendar pa sklenila, naj se Italija ne zamenja za ničesar in brani do poslednjega moža in poslednje pedi. Skušnja bode kazala, ktera misel je bila boljša; to pa ostane na vekomaj: Na Italijanskem je bila pravica naša.

Tudi na Nemškem je pravica naša; kar počenja Prusko, je nepostavno in nepravilno. Avstrija ne more terpeti, da bi Prusko požerlo vse male nemške dežele in tako na strani Avstrije napravilo veliko nemško državo, ktera bi ne dajala Avstriji niti miru niti pokoja, ktera bi avstrijske Nemce vedno podpihovala in vabila k velikej Nemčiji in tako Avstrijo stavljala v vedno nevarnost. Nočemo tukej preiskovati, ali je bila nemška, leta 1815 napravljena zveza kaj pametna in Avstriji koristna, — ali bi ne bilo bolje za Nemčijo in Avstrija, ako bi je nikoli ne bilo; in da minister Rechberg tudi zastran Šlesvik-Holštajna ni hodil po pravem potu, ki nas je peljal v zdajne homatije, zadrege in še v kervavo vojsko; vendar kakor pogodbe in postave zdaj stojé, ostane in je tudi v nemških zadevah pravica na naši strani.

Tako stojé reči na Italijanskem in na Nemškem; vse je zmedeno in zamotano. Vendar smo pa le za to, da se hudo zamotani klopčič z lepo in mirno poravna. Dozdeva se nam, da tudi visoka vlada prevdarja na vse strani, predense sproži prva puška. Sam večni Bog ve, kakšna vojska se potem vname in kako se države v Evropi uravnajo.

Poznamo avstrijsko armado in vemo, da so sami sokolovi in junaci. Vendar se

more po nesreči zgoditi, da je Avstrija v vojski nesrečna; kajti sreča je okrogla in včasih čudno čudno igra. More se torej tudi to zgoditi, da Avstrija zgubi, — kaj pa je po tem? Sovražnikov ima veliko, prijatlov kaj malo, kako bodo ž njo ravnali, ako jo premagajo, taki nasprotniki, kterim ni mar niti za pravico niti za resnico, kteri le gledajo na svoj dobiček, da si obilno naropajo in svojim deželam pritisnejo? Avstrija premagana je torej v največej nevarnosti.

Kaj pa si Avstrija pridobi, ako premaga svoje sovražnike? Na Talijanskem k vedemu to, da ji ostane še tudi za naprej Beneško. Res so ljudje, ki mislijo zgubljeno Lombardijo in še več si nazaj pridobiti. Slepi sanjači! Ali ne veste, da je Napoleon pomagal staviti talijansko novo kraljestvo in da torej ne bode dovolil nikoli, da se njegovo delo tako hitro spet razdere. Zatorej francoski uradni listi že začenjajo pisati takole: „Ako Avstrija na Talijanskem zmaga, pa preveč tirja in strune preveč napenja, gotovo bi to Francosko prisililo intervenirati ali vmes se vtikati.“ Mislimo, da je to dosti glasno vsakemu, kdor ni oglušil popolnoma.

Pa stavimo, da Avstriji sreča smehlja, da zmaga tudi na Nemškem in podene prevzetno Prusko. Kaj si s tem Avstrija neki pridobi? Naši „grossdeutsche“ ali velikonemci že vidijo, kako Prusi leže nam pred nogami na kolenih in prosijo miru, kako je Prusko prirezano, da ni več, kakor Parško in da Avstrija kraljuje edina po ljubej in dragej Nemčiji. Pa v resnici se kaže vse druga; tudi to so le prazne sanjarije. Niti Francosko niti Rusko niti Angleško ne dovoli nikoli, da bi se Avstrija tako razširila, in takih sil si pridobila. Zatorej naj Avstrija polabske vojvodine, ktere so nam tako predalječ od rok, prepusti Pruskemu proti temu, da dobimo kako drugo deželo, postavimo Sileško in da majhine nemške dežele ostanejo tudi zanaprej samostojne, da jih torej Bismark ne sme pogoltniti in spraviti pod Pruski klobuk.

Tako bi se ovarovali vojske, ktera nam zuga in nam more vsekati strašne smertne rane. Kaj bode, ako se vojska vname, z našimi ladjami in lukami? Kaj bode na Jutrovem, ako Ruska armada plane v podonavske dežele in v njih ostane za vselej? Kaj bode, če vojska zagromi, z državopravnimi zadevami, kdaj dobimo državni zbor, kdaj ustavne svobode in pravice.

Bolje se kaže na vse strani, da vojska ne navstane, timveč se vse mirno poravna. Morebiti da že danes topovi gromijo in kri curkoma teče, in da naše besede, pridejo — „post festum“, — vendar nam nobeden človekoljub ne bode za zlo jemal, da smo svoj glas povzdignili za ljubi mir. Naj pa bode to ali uno, — vojska ali mir — to je jasno kot beli dan: Naša politika mora biti vsa druga: v resnici svobodna in pravična vsem narodnostim!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Slovenščina in tukajšnje šole). Prišel je čas, da spet nekaj besed spregovorimo o tem, kako se slovenskemu jeziku godi v celovških šolah. Lepo priložnost nam daje ukaz c. k. državnega ministra, ki je ravno kar dospel iz Dunaja v Ljubljano in sicer vsem kranjskim gimnazijam, višej realki in knezoškofijski konzistoriji. „Novice“ donasajo najpred ta ukaz, potem pa tudi naznanjajo, kako naj se ljudske in srednje šole uravnajo po postavi in pameti. Preden pa mi svoje misli zastran ljudskih in srednjih šol na Koroškem izrečemo, naj povemo, kar „Novice“ o tej preimenoitnej zadevi pišejo. One pravijo v 20. listu:

Državno ministerstvo je iz obravnav našega deželnega zbora pozvedelo, da naši gimnazijalni učenci v svojem maternem jeziku ne napredujejo toliko, kolikor bi se smelo pričakovati od njih, ki se ga uče skozi celih 8 let. Lahko je torej umeti, da se slišijo tožbe o tem in da se pomoček išče v tem, da bi se vsaj nekateri šolski predmetje učili v slovenskem jeziku. Pri tem pa se je prezrlo, da je tega slabega vspeha tudi kriv način (metoda), po katerem se slovenščina sem ter tje uči. Ministerstvo torej ukazuje, naj se pred vsem skrbno pazi na to, da se ravna po tem, kar „Organisations-Entwurf“ od 1849. leta in ukaz 11. januarja 1860 vevata o učenju maternega jezika. — Kar se pa tiče glavne šole, o kateri izvedenci trdijo, da se učenci v njej ne naučé niti slovenskega niti nemškega jezika, naj knezoškofijski konzistori prevdari, ali ne bi bil pravi pomoček iskati ravno v predlogu, kterega je (vsled dr. Bleiweisovoga predloga) dotični odbor priporočal deželnemu zboru.

Marsikomu se bode to, kar je državno ministerstvo ukazalo, ubogo malo zdelo; res je to, vendar je ta ukaz jako važen; kajti zastran glavnih šol se trdno nadjamo, da bode naš prečastiti konzistori ministerstvu nasvetoval predlog šolskega deželnega odbora; v gimnazijah in na realki se bode pa menda tudi zasukalo po omenjeni osnovi 1849. leta, po kateri gré slovenščini kot maternemu jeziku na gimnaziji v 1. in 2. razredu po štiri, v 3. in 4. razredu po dve, v 6., 7. in 8. razredu pa po tri ure na teden; v nižji realki po štiri, na viši v vsakem razredu pa po pet ur na teden, med tem, ko se je zdaj skrčilo učenje le na dve uri na teden! Po vsem tem smo te misli, da državno ministerstvo ozir napačnega načina ne graja učiteljev, ampak veliko več naš dosedanji učni red, ki je toliko ur pristrigel slovenščini, da se ni mogla učiti po poduku, ki ga daje osnova 1849. leta za materni jezik. Ravno to se kaže iz poduka, ki določuje, kak ošne naloge naj se dajejo učencem iz maternega jezika. Ta poduk veleval, da se dajejo naloge tudi iz fizike, živalstva, rastlinstva, rudninstva, zemljepisja in zgodovine. Da se more učitelj slovenskega jezika ravnati po tem poduku, gotovo je najmanj treba tega, da učitelji imenovanih predmetov učence seznanijo z dotičnimi tehničnimi izrazi svojih predmetov. Če se oboje to zgodi,

obrnili bi se slovenščina že na boljše pot. Po naših mislih pa se ve, da to nikakor ni zadosti; kajti ne moremo si misliti, da bodo učenci mogli izvrstno izdelavati naloge iz imenovanih predmetov, ako se teh predmetov ne uče slovenski in se ne vadijo slovenski govoriti o njih. Prav po 17. §. imenovane osnove, na ktere se naslanja dr. Bleiweisov predlog, mora se ta stvar urediti, da nam bode pravica. Ta §. se pa glasi tako-le: „1. Vsak jezik sme učni jezik biti; 2. kateri jezik bodi učni, določuje potreba prebivalcev, ki svoje otroke pošiljajo v šolo; kjer so prebivalci dveh jezikov, treba je ustreči obojim. Zavoljo tega je pripuščeno, da sta v isti gimnazii tudi dva učna jezika, tako, da se učenci razdelé v dva oddelka (po jeziku), ali pa da se nekatere stvari uče v tem, nekatere pa v tem jeziku. In prav to je, kar mi zahtevamo prav po postavi, ki velja že od 1849 leta, toda žalibog! pri nas le na papirji! Iz tega se jasno kaže, da nam že stareje postave niso tako nemile, kakor oni, ki jih izpeljujejo. Zoperno je res že, beračiti milosti, kjer nam postava zagotavlja pravico!“

Iz Celovca. (Preklic; pristo-voljci; uradni časniki; vreme). Poslednji „Slovenec“ je donesel žalostno novico, da se je Stoparjev sin v Šent-Marješkej fari po nesreči v Dravi vtopil. K sreči pa ta novica ni res, temuč tako le je: Odpravili so v Šent-Marjeti velik „bos“ po Dravi, pa že pri „Šent-Aninem mostu pod Galicijo je zadel na kozo in se razderl. Šest „bosarjev“ je bilo v nevarnosti, štirje so zlezli po kozi na most, dva pa šla z „bosom“ po Dravi. To vidi nek mož, ki se je v Celovec peljal in pove Stoparjevemu sinu, ki je šolski pripravnik v Celovcu, da je videl, kako se je njegov brat v Dravi vtopil. Pa slišimo, da sta oba sicer bila v smertnej nevarnosti, pa srečno na suho prišla. — V petek je grof Mensdorf, ministrov brat, po železnici prišel v naše mesto, naj tudi tukaj pomaga na noge spravljati kardelo tako imenovanih „planinskih lovcov“. Dozdaj pa še nismo nič slišali, da bi se kaj pridno oglašali. Razun uradnikov in dijakov pa tudi ni takih ljudi, ki bi bili sposobni in dobri za vojsko. Ako pa sila pritisne, bodo se pa že našli, — vse je rade volje darovati za domovino denarja in blaga, kri in življenje. Napravil se je tudi že poseben odbor, kteremu je načelnik deželni glavar grof Goes, kateri naj poišče po-

trebnega stanovanja za bolne in ranjene vojake. Menda se je za to izvolil grad Partovca in za strežajke se bojo naprosile usmiljene sestre ali pa, če premil. knezoškof dovolijo, tukajšnje Elizabetinke. Sila pač kola lomi, in v sili se spominja človek tudi tistih ljudi, kterim v navadnih časih in dobrih dneh ni kaj prijazen in dober! — Tudi so dobrosečne gospé sestavile poseben odbor, ki bode nabiral vsakoverstne milodare za našo armado. Že je to društvo razposlalo po vsem mestu tiskan oglas, v kterem vabi in prosi prebivalce, naj vsak pridá, kolikor in kar koli premore, vsaka drob-tinica se bode hvaležno sprejela; v dežel-nem gradu se nabirajo darovi. — Vse je židane volje, ker se sliši, da pride general-komando iz Vidma v Celovec, ki bode menda vsako leto v našem mestu 300.000 gld. denarja pustil; to bi bila pač lepa podpora za naše uboge meščane. Naša „Kla-gerfurterica“ je že vsa iz ojníc in po svo-jej starej navadi tolaži belo Ljubljano, naj zavoljo tega ne žaluje, „ker ostane vendar še serce Slovenije“. Uradni list ne more pustiti, da bi narodov ne dražil. To pride odtod, ker so pri vseh uradnih časnikih vredniki in sodelavci skoraj sami Bachovci in Šmerlingovci, še clo pri prvem uradnem listu „Wiener-Zeitung“. Tem listom mora za pomagavce kaj terda hoditi, da že ljudje, kakor je g. Zistler, dobro znan v Mariboru in v Celovcu, dobro službo najdejo. More-biti da se pred vsem drugim na to gleda, da so vredniki in pomagavci vsi pijani nemškega duha in nemške omike, da ne vidijo drugih narodov, kakor le samo nemškega. Zatorej pa tudi avstrijski narodi k pokoju in miru ne pridejo in ne morejo terdnega upanja dobiti do ministrov, ki take ljudi najemljejo: kajti kar časnikarji grešijo in narobe delajo, le prerado se obeša mini-strom na herbet! — Vreme se še ni ober-nilo na boljše, še vedno vleče merzli veter in vsako jutro je slana; vse že vpije in z rokami sklepa: kaj bo, kaj bo? Binkoštno nedeljo je marsikdo v peč zakuril kakor po zimi. Včeraj je bilo vse jasno in slane vse belo. Zares neprijetno vreme!

Iz spodnje rožne doline 16. m. (Vreme; — lov; gojzdnarji; fužine; slatina.) Ozimne in jarice, travniki in verti so stali kaj lepo, pa nekaj dni sem le je navstal tak mrz, da je vsa rast zastala, da vse že rumenklasto postaja in da se je bati res velike škode, ako se vreme skorej na toplejše ne spreverže. Za kermo je zelo

terda, ker še paše ni, zima pa je tako vse požerla. — V bližnjih Selah se je res po lovu tista nesreča zgodila, o ktere je „Slo-nenec“ že nekaj omenil. Šlo je nekaj kmeč-kih ljudi v nedeljo na lov, in strelili so sernca. Gojzdnar pa je to zvedel, in po-basal jim skrivši sernca. Zvečer pa je ne-kdo pri oknu strelil na gojzdnarja, kateri pa k sreči doma ni bil. Imajo jih v Borovljah že nekaj zaprtih, dozda pa se še ni za gotovo zvedelo, kdo da je prav za prav strelil. — Tista lepa in pametna naprava, da je Šent-Marješka fara postavila poseb-nega moža, naj da gleda in pazi, da se po gori les ne krade, prišla je nekako iz na-vade. Ni mi treba na široko praviti, zakaj da se je to zgodilo; le to se je pokazalo očitno, kako živa potreba da je gledati, kdo se izvoli. Kar je pa „Slovenec“ tako lepo razjasnil, naj se ne postavljajo plačani goj-zdnarji, timveč naj se gojzdi in gore v varstvo prepustijo samim občinam, ostane pa vendar le resnično in pametno. Treba je, da se ta reč postavno, pametno in previdno uravna. — Vojska tudi že nam pošilja svoj žalostni sad. Fužine so že prej le životarile, vendar so nam bile v veliko pomoč, zdaj pa še to delo, kar so ga imele, zaostaja. Fužinam na Borovnici (Freibach) že delo pohaja, — kaj bo? Beremo, da stoji skorej en milijon vojakov na nogah, da se napravi črna vojska, v Borovljah, kjer delajo vsakoverstno in izvrstno orožje, pa dela ni, — kaj je to? — Kakor je zno-no, je v Obirju kisla voda ali slatina, ktera prav dobro diši in človeku kaj dobro služi. Le to je škoda, da je po svetu še premalo znana; — pa že bode, ker se je jela tudi po časnikih oklicevati. Tako je prav Slo-venci, le nikar ne molčite, prav dobro ro-potajte, da vas svet sliši! Tudi drugi de-lajo tako!

Iz radoliškega okraja. §. (Sloven-stvo pri nas. Letina.) Kaj čudno se mi to zdi, da ni ugledati kakega dopisa iz našega kraja v kakem slov. časniku! Pov-sod drugod se še nahaja kdo ali pa jih je še več, ki za pero primejo in bodisi vesele ali žalostne reči poročajo, le pri nas ga ni, ki bi se enmalo potrudil in nam kaj napi-sal. To je res čudno! Pa mi bo morebiti berž kdo rekel: Zakaj pa ti tega ne sto-riš? Lej ga, lej! ker ti dobro pero teče, kako pa da ti tega dela ne prevzameš? Temu moram koj reči, da jaz nisem zato, ker moram vedno po svetu. Saj se vendar zmožnih in za ta posel sposobnih ne manjka!

Besednik.

Kartavžarski samostan „Zajec“ blizo Celja.

Neko posebno čutje sprehaja popotnika, ki se po samotnih stezicah tesnemu zakotju bliža, iz ktere ga se vzdiguje že zelo razrušeno zidovje nekdanjega samostana. Tukaj je bilo zavetje za one, kterim se je spom-ladansko cvetje že zgodaj osulo, iz za ktere nima življenje več miline. Tu je našel trud-ni potnik zaželeni počitek in tužno srce hladivno tolažbo. Posvetni hrup ni motil tihe goščave, vsred ktere so bivali kartuzi-janski menihi ali Kartavžarji.

Že je minulo sedemsto let, kar je živel mejni grof štajerski Otokar VII., kteremu pripisuje ljudska govorica, da je ustanovil ta samostan, najstaršo kartavžo med vsemi drugimi v Nemčiji. Že dolgo popred se je bil zaobljubil Otokar ustanoviti v svoji de-želi kartavžo, čakal je le še ugodne prilož-nosti.

Ko je nekega dne na lovu v št. Janževej dolini blizo Korjce zaspal, zagledal je zbudiv-ši se zajca, ki je poleg njega ležal, kakor da bi hotel od njega si milosti sprositi. Ta čudna dogodka je obudila v grofu trdni

sklep, v ravno tej dolini postaviti stanišče kartavžarjem in svoji zadušbini dati ime Za-jec (zajc), iz ktere ga so si Nemci „Seits“ skovali. Otokar prosi papeža Aleksandra III., naj mu dovoli izvršiti njegov namen. Nemudoma mu le-ta dovoli ter tudi pošlje 7 (?) menikov in priporja Veremunda I. —

Iz ustanovnega pisma (od leta 1765?) zvemo, koliko zemljišča jim je Otokar po-daril, vrh tega še vso potrebno pripravo, ribarstvo v tekočih vodah, in sicer proti eni strani do vrh pogorja, proti drugi pa do kerško — crkvenega posestva. Dalje be-remo v njem to le: „Gorje mu, ki se pre-drzne po tem omejenem kraju loviti, ri-bariti, pasti, drva sekati“. Trušiti blizo sa-mostana bilo je tudi ostro prepovedano, da bi se puščavniki pri svojih opravkih ne mo-tili. Vsled zakona redovniškega smejo Kar-tavžarji samo z oljem pripravljene jedi vži-vati. Da bi se torej meniško življenje pri-merno poboljšalo, pomnožila je vojvodinja Teodora leta 1233 dokodke samostana s po-sebno ustanovo.

Bogoljubni Otokar se je pridno udeleževal meniških opravil in tudi želel po smrti med njimi počivati. Položili so ga v po-sebno rako, ki je bila zanj pripravljena; usta-nova njegova pa se je čedalje bolj razevi-tala in prihajali so celo iz daljnih dežel v samostan. Že sto let pa je minulo, kar ni več slišati enoglasnega kartavžarskega po-

zdravljanja, — otožni „memento mori“ je na večno utihnil v št. Janževi dolini in le otroci grajščinskega čuvaja se še veseli igrajo po prostornih mostovžih, koder se je nekda le enoglasno stopanje razlegalo. Divje rastline se razraščajo vsred pol razrušenega zidovja, le malokdaj pride tje kak popotnik, da se ti na tem spominku iz srednjega veka oči napase. Listovnico (pismohrambo) so zgodovinarji do čistega oropali. Redkejšje od popred potujejo ljudje semkaj, kjer je nekda pobožnost, mnogokrat tudi brezupnost nahajala tolažbo in zavetje. Zdaj pa miljo od tod hlapon drči hitrejši od tiča v zraku in oznanuje po svetu novo blagovest, da le neutrudljivo delovanje za naš blagor in na-predek, ne pa nemost, človeštvo blaži in večnim tirjatvam zadostuje.

M. S.

Štajerski poglavar baron Meczéry na deželnem zboru.

(Konec.)

Govoré o učnem jeziku in ljudskih in glav-nih šolah trdi gosp. poglavar, da se tu slo-venskemu jeziku ni nobena krivica godila. Za nemške otroke mora biti učni jezik nemški, za slovenske pa slovenski s pristavkom, da se podučuje v prvih dveh razredih v slovenščini, v tretjem večidel in v četrtem vse po nem-

— Potožiti pa moram tudi, da je malokje ljudem (razun duhovščine) tako malo za branje slov. časnikov mar, kot v naših krajih. Tudi za družbo sv. Mohorja se kaj malo menijo, kar je dosti slabo znamenje. Človek bi mislil, da ni tu šol, ali da se tako piše, da ljudje nikakor ne morejo zastopiti in spreumeti. Ali nič manj ko to! Skorej vsaka tara ima svojo šolo, pa ne še le od večeraj, ampak že več let sem, tako da, kar je mladega sveta, beržkone že vsak slovensko brati in pisati zna. Pa tudi zastran pisave ni nobenega izgovora, vsaj, kakor jaz vem, piše se večidel tako, da mora Gorenjec na prvi mah vse razumeti. Kar nič mu ni treba možganov nategovati in glavo beliti. Tedaj bo zajic v drugem germu tičal! To je tudi res. Le poglejmo enmalo okoli sebe. Kar je bolj imenitnih, naj si bodo kterege koli stanu, so bolj „tajč“ in špogajo si znane dunajske in druge njim enake časnike. Da bi na oltar domovine kaj položili ter jej tako pod ramo segli, za to so menda „pre-nobel“. Tu se jim zdi vsak krajcar potrata, če ne še kaj hujega; to pa je lepo in pošteno, da se na Dunaj in drugam toliko denarja pošilja! Taka je domoljubnost naših „tajčarjev“. V mirnih časih jim je tako malo mar za domovino kaj darovati, kaj še le bo, ko nastopijo hudi časi in se bode več od njih tirjalo! Pa tudi kmet se ni še toliko zbrihtal, da bi spoznal, da je koristno branje tudi kaj vredno in k večjemu napredku res potrebno. Misli si menda, da tisti najboljši kmetuje, ki ne zna ne brati ne pisati in ki terpi kot črna živina! Velja tudi tukaj znani pregovor: Navada — železna srajca! Drugod se ljudje dramijo in urijo na vse strani, zakaj da bi ravno Gorenjci dremali in zaostajali? Nikarte vendar tega! — Letina se nam obeta dobra in zgodnja. Vse je lepo, polja in travniki. Bog nas varuj hudih ur in družih nesreč! Zelo smo že tudi mi potrebni, ker nadloge in pomanjkanje že zelo na vrata terkajo. Vse toži!

Iz Trsta. V. (Nekaj o dandanašnji slovenski pisavi). Navada je pri vsakem narodu, da se med njim zbere najlepše in najboljše narečje za književno pisavo v njegovem jeziku. Tako, postavimo imajo Italijani toškansko, Nemci saksonsko narečje za svoj književni jezik ali pisavo, čeravno se med njimi govore razna druga, pa ne takó pravilna narečja. Da si ima tisti, ki zлага in napravlja kako

slovnico, nabirati pravila za svoje delo le pri ljudstvu, in ogibati se kovanja besed in njihovih podob ali oblik po svoji glavi, in da ljudstvo si nima prav za prav iskati v slovnicih pravil za svoj jezik, predrznil se je morda že marsikdo trditi. Čeravno pa ta trditev nima prave podlage, ker pač ni jezika (ali narečja), ki bi ne potreboval vsaj kakega popravljanja, ni ona vendar po vsem slaba, neveljavna in zavržljiva, kakor bi menda marsikdo mislil. Ljudstvo ima že v glavi svojo slovnico, in res pomaga ž njo tudi slovníčarjem ali še drugim. To vidimo celo pri otrocih, ki so se naučili svojega jezika od matere. Kakó se je bil, postavim, ob neki priložnosti skorej devet lét star fantič slovenskega naroda zbadljivo posmehoval gospodu, ki ni govoril čisto slovenski, slišavši ga reči: „Hodi v stran“ (namesto: na stran); „grem v goro“ (namesto: na goro); „sem se nekaj časa ozrl okoli“ (namesto: oziral...) i. t. d.? — Vsi tisti, ki so brali razne spise ranjcega prošta Vernéta, prepričali so se gotovo, da so ti spisi redni, lepi in čisto slovenski, ali da se popolnoma zlagajo se slovniškimi pravili. In vendar — on se ni bil teh pravil nikoli učil, še celo videl jih ni, kakor je večkrat sam djal. To pač vendar kaj pomenja! — No, kaj je pa neki namen tega dopisa? bo morda kdo vprašal. Poglavitni namen mu je, dati nek svet tistim gospodom, kateri se kot pravi in iskreni Slovenci marljivo trudijo za povzdigo naše narodnosti, kolikor je le mogoče, naj si bo po učenju v šolah, naj si bo po pisanju, ali kakor si bodi drugači, dati namreč svet, da naj brez potrebe ne zanemarjajo ali zametujejo pri svojem delu jezika ljudstva, če je le čist in nepokažen, da naj se tedaj ne drznejo staviti v rabo neznanih, in bi djal, čudnih besed, ali dajati jim nenavadnih podob, sicer bi utegnili, saj kakor sem že jaz popolnoma prepričan, in bi to tudi vsakemu lahko dokazal, več škodovati nego pomagati našim zadevam ali napredku naše narodnosti. To pa, se vé, ne sme biti, zlasti tudi ne, če imamo, kakor nam gre ostra dolžnost, ovirati na vso moč hudobna prizadevanja naših sovražnikov, ki jih je po nesreči še mnogo; da se pa sem ter tje zastran pisave res zadosti nedovoljnosti nahaja, ne manjka nam dokazov; dobimo jih, kedarkoli hočemo. Takó postavim godrnja prostoljudstvo, in celo tudi marsikak bolj učen človek, nahajaje v knjigah in listih n. pr. to-le: življenje; v življenji; živina, ka nas živi;

d o b o m dar; namen, kateri ta mož ne more izpeljati; videl sem človeka (namesto dva človeka, če sta res dva, kakor misli pisalec); rešil je prijatla sovražnika ali hudega (namesto o d sovražnika itd.); o strani zlatom, to je, pro č s e z l a t o m); je pri vezan na blago (nam: „je zaljubljen v blago“); mera je skipela (germ. „das Mass ist zu voll“); on pozna veslo (kaj bi ga ne? — nam. „je izurjen v veslanji“) i. t. d. Naj si tedaj prizadevamo tako pisati, da bo naša pisava vgodna ne samo učenim, ampak tudi neučenim (namreč prostemu ljudstvu), če pišemo za one in za tiste. Da pa tako ravnanje, združeno sicer ob enem tudi s srečno volitvo primernih predmetov, utegne res mnogo koristiti, tega so pričla marsiktere prikazni, katerih naštevati ni težko.

Bojne priprave.

Pred vojsko ne bo menda kongresa, — po vojski pa bode gotovo; zatorej ne pišemo več o kongresu, timveč o vojski, ktera se je morebiti že začela. Vse, kar se je te dni godilo, kaže, da je vojska na pragu. General Benedek je 12. maja že razposlal na svojo armado, ki je namenjena za Pruse, svoje prvo povelje. Živa, krepka in domoljubna beseda je, ki jo je Benedek svojim vojakom spregovoril in navduševal jih, naj se zvesto in junaško bijejo za cesarja in domovino, in, kazaje na božjo pomoč, obljubil jim slavno zmago, — Bog daj! Tudi poveljniki za vse oddelke cele avstrijske armade so že imenovani in so tile gospodje: Clam-Gallas za prvi, Thun za drugi, nadvojvoda Ernst za tretji, Festetič za štarti, Marojčić za peti, Ramming za šesti, Šmerling za sedmi, nadvojvoda Leopold za osmi, Hartung za deveti in Mirosl. Lichtenstein za deseti oddelek; — Franc Liechtenstein za prvi, Taksis za drugi oddelek lahkih konjikov; princ Holstein za prvi, Zajček pa za drugi oddelek težkih konjikov. — Benedek je sicer še na Dunaju, pa skorej odrine na Češko; tako bode vse pripravljeno in proti koncu tega meseca, če ne prej, pričakujemo važnih novic.

Priprave se narejajo ogromne. Poglavitno mesto Dunaj se bode tudi premenilo v terdnjavo. Gosp. Draše mora v šestih tednih napraviti 40 milijonov opek; 20.000 ljudi bode imelo pri tem dela, in terdnjave bi se dogotovile tudi v šestih tednih. Denarja

ški. Učitelji v tretjem in četrtem razredu, pravi poglavar, je res, da ne znajo popolnoma slovenski, pa gotovo so kos pravičnim tirjavam s pomočjo slovenskih šolskih knjig. Dalje se izgovarja poglavar, da so bile popred vse šole nemške, — ergo bi zamogle tudi zanaprej takó ostati v kljub obljubljeni ravnopravnosti jezikov.

Najočitnejši se pa vidi ravnopravna in pravična misel g. poglavarja v besedah, ko govori o učenem jeziku na normalkah v Mariboru in v Celju. „Pri sedanji omiki slovenskega jezika, pravi poglavar, se še besedice ziniti ne sme, da bi bil vpeljan kot učni jezik, če nočemo, da bi omika sploh in namen vsega podučevanja škodo trpela.“ Iz tega pač očitno prihaja, kako dobrotljiva in za duševni napredek Slovencev potrebna je nemščina in kakó je na Slovenskem s tolikokrat obljubljeno in potrjeno jezikovo ravnopravnostjo.

Prav z naivno odkritosrčnostjo je odprl gosp. poglavar Slovincem oči in si zaslužil velike zasluge za njih prihodnje politično djanje in ravnanje. Nič manj se ni prikupil tudi štajerskim Nemcem; kajti oživil je na novo njih najslajši up, da bodo namreč smeli svobodno nad Slovenci gospodovati. Letó je potrdil tudi „Telegraf“, časopis štajerskih avtonomistov, ker je gosp. poglavarja za njegov odgovor pohvalil pristaviši, da si je pridobil velike zasluge za nemško reč.

Kakor na nižih šolah zagovarjal je gosp. poglavar tudi nemško podučevanje na srednjih šolah in na vseučilišču. Povsod stoji slovenskemu podučevanju na potu nevkretnost in neotesanost slovenskega jezika, pomanjkanje slovenskih učiteljev in učnih pripomočkov, ali pa to, da se potreba slovenskega podučevanja nikdar in nikjer ne vidi.

In če bi ne bilo nobenih imenovanih napotkov, bil bi vendar ves trud in prizadevanje za jezikovo ravnopravnost v šolah zastoj; kajti po besedah gosp. poglavarja se ne privoli nikoli slovenskemu jeziku taka pravica, ki bi bila proti sedanjej t. j. nemškej vredbi. Z eno besedo, jezikova ravnopravnost pri Slovencih je nemogoča! Na zadnje je naša želja, da bi si te besede tudi vsi drugi avstrijski Slovani dobro v glavo vtisnili, zakaj gosp. štajerski poglavar gotovo ni smel samosvojno razlagati jezikove ravnopravnosti, in gotovo ni drugači odgovoril, kakor mislijo viši nad njim postavljeni gospodje na Dunaju.

Ugovor, da tudi uradi ne marajo za jezikovo ravnopravnost, zavrnil je on kratko, rekši, da se doslej še nikdo zaradi tega ni pritožil. Tudi mi na Českem smo čuli neštevilnokrat ta izgovor.

Zagotovljena je v celem cesarstvu ravnopravnost jezikov tudi v javnem življenju in sveto obljubljeno vsem narodom, da se ne bode nikdar več njih jezikom krivica go-

dila; in glej, z ravno to vlado, ki je besedo „ravnopravnost“ najbolj naglasila, moramo se boriti na vso moč za vsako trohico jezikove ravnopravnosti! Nima mar ljudstvo naloge vpeljati v življenje geslo in sistemo sedanje vlade? Niso li poklicani to storiti tudi udje sedanje vlade?

Že je preteklo nekaj mesecev, kar sedi grof Belkredi na ministerskem stolu, — stiskani in dolgo časa tlačeni Slovani so ga z veseljem zaupanjem pozdravili in zvesto podpirali njegovo vlado; pa kje so vse obljubljene reforme, ktere v življenje vpeljati ni bilo samo dosti časa, nego tudi dovolj priložnosti? Kje je vresničena velikokrat sveto obljubljena ravnopravnost? Ali nismo prisiljeni za vsako malenkost bojevati se? Glejte na Ogerskem se daje s polnimi rokami; že se je presegla mera koncesij, kakoršne je pred pol letom vsak za nemogoče imel. Ogri dobé ne samó, kar oktoberska diploma pripušča ampak menda celo posebno ministerstvo, in Bog ve, kaj še! V zapadnih tako imenovanih nemško-slovanskih deželah pa še sme deželni poglavar v deželnem zboru izgovoriti, da je vpeljati jezik dotične večine prebivavcev v šole in urade pri sedanji vredbi nemogoča reč!

bode treba pet milijonov gold. Tako pripovedujejo časniki, mi pa tega vendar ne verjamemo in prašamo, čemu to? — Po Ogerškem in Sedmograškem se bode kupilo 60.000 konj, vsak den po 1000; vsak konj po 140 gld., med njimi je pa tudi takih, ki so po 300 gld. vredni. — Iz Beneškega že dohajajo žene in otroci, ki so morali pobegniti zavoljo bližnje vojske. — Otroški in drugi pri c. k. davkarijah shranjeni denarji se že prenašajo v varnejše, sred države ležeče kraje. Taka se tudi godi z denarjem, ki ga imajo banke na Sileškem, Češkem in Moravskem.

Tudi črna vojska se že napravlja. Kmetje po Českem na nemški meji že stojijo v orožju: imajo pušk in smodnika; kjer pa tega manjka, imajo pri roci kose, sekire, cepine, cepi in vile. Ravno tako je tudi na Sileškem. Na Tiroljskem je vlada sama razdelila še čez 30.000 pušk, in več kot 150.000 jih je še po založarnah shranjenih. Tudi se je sestavilo po celem deželi 35 kompanij deželnih strelcev in že se njih poveljniki pridno shajajo in pogovarjajo, kaj in kako. Ravno tako se po vseh drugih deželah nabirajo prostovoljci; na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem se bodo na noge spravili tako imenovani „Alpenjäger“ ali planinski lovci. — Povsod, kjer je kako društvo turnerjev ali sokolcev, pevcev, strelcev i. t. d. povsod je vse po koncu, in napravlja se na vojsko. — Mlajši uradniki, dijaci, pripravniki, itd. oglašajo se za vojsko, v Mariboru se je celo iz II. latinskega razreda nekaj oglasilo, pa so bili še preslabi; tako je vse navdušeno, vdariti na sovražnike in braniti domovino. Na Gališkem se pridno nabira za dva polka prostovoljnih konjnikov in 300.000 gold., ki jih je dež. zbor namenil za ceste, obrnilo se bode v ta namen. — Tudi iz Ogerškega se je slišalo, da je dež. zbor volje dati 80.000 prostovoljcev; novejša novica pa terdijo, da to ni res. Vendar pričakujemo, da Madjari, ki povsod tako radi zvonec nosijo, in tudi pri vladi veliko veljajo, za drugimi narodi zaostajali ne bojo. — Tako je Avstrija vsa v orožju in zavarovana na ve strani!

Ravno tako se pa pripravljajo na vojsko tudi druge države. Pruska vojska stoji že tik naše vojske, ima tudi še imenovane svoje poveljnike in le še čaka, kdaj bode udarila. Doma se pa nabirajo po vseh mestih, posebno tam na Rajni, prostovoljci in se dovažajo za vojsko, tako da železnice ne prejemljejo več nobenega blaga. Zraven pa Pruska ne neha srednje in male nemške dežele vabiti na svojo stran, in kakor se kaže, ne prizadeva si zastoj. Na nemško pomoč se nam ne bode gotovo zanašati: Nektere vlade, ki so poprej stale za Avstrijo, jele so že serce zgubljati in z glavo majati. Prej ko ne se bojo orožale in stale neutralne, ter ne deržale z nobeno stranko, gledale pa, kamor se sreča in zmaga nagiblje in slednjič s to potegnile. —

Iz Talijanskega se sliši, da stoji ob reki Padu 200.000 vojakov in 400 topov. Konec tega meseca bode reserva ali založna armada štela 150.000 mož. Pa tudi na morju se je Talijansko kaj dobro pripravilo; kakor „Zukunft“ naznanja, šteje Italijanska morska armada 12 ladij z jadri, 3 brige s 170 topovi, 1 verstno fregato, 16 vertelastih (šravbastih) fregat, 53 malih parobrodov na kolesu in vertela z 842 topovi, 16 železnih fregat s 416 topovi, 8 kanonirskih ladij s 40 topovi; vsega skupaj: 116 bojnih ladij s 1488 topovi. Pomorska vojna šteje 15 namornih vojvodov ali admiralov, 668 oficirjev in 11.193 mornarjev, 2 morska polka pešcev in 5688 pomorskih vojakov.

Razne novice.

* Po ministerstvem ukazu 22. marca t. l. 1256 naj se v glavnih šolah na Kranj-

skem gleda na to, kar se je povdarjalo v deželnem zboru, in kar so tudi zvedeni možje poterdili, da se namreč učenci glavnih šol ne učijo ne nemški, ne slovenski. Naj se prevdari, kako bi se ta napaka odpravila, in ali bi ne bil namenu vgođen nasvet deželnega odbora.

* Nek učitelj ljubljanskih glavnih šol spisuje kratko „Slovnico“ (z mičnimi vajami, zgledi in nalogami) za slovenske ljudske šole, kakoršne jim je zdaj treba, kakor ribi vode.

* Iz Idrije je dobil „šolski Tovarš“ iz zanesljivega skorej uradnega vira gledé na nemško-slovensko petje pri šolaraki maši to-le pojasnilo: „Pri nas se je pri vsakdanji maši že lansko leto trikrat na teden slovensko, trikrat pa nemško pelo; letos se poje le dvakrat po nemško in štirikrat po slovensko. — Ob nedeljah se je pri 1/2 9 maši do letos pelo nemško, zdaj so pa g. dekan pre naredili, da se poje eno nedeljo nemško, eno pa slovensko. Tej maši se pa le zato pravi šolarska maša, ker k nji hodi ob nedeljah šolska mladina.“

* Na Dunaju je 8. t. m. umrl g. Vsevolod A. Smirnov, dijakon ces. ruske posl. cerkve na Dunaju in občespštovani ustanovnik ondašnje „Slovanske Besede“.

* G. pl. P. Radič je v ljubljanskem mestnem arhivu (pismoshrambi) več notranje-avstrijsko vlado zadevajajočih starinskih listin našel. Izmed teh je posebno zanimivo pismo, v katerem se bere, da je nadvojvoda Karol notranje-avstrijsko vlado na priganjanje notranje-avstrijskih deželnih stanov l. 1565 ustanovil. Drugo pismo, ki ga je tudi ondi našel, pa zadeva oltar sv. Cirila in Metodija, ki so ga kranjski romarji iz Ljubljane in Kranja l. 1435 v mestu Ahenu ustanovili.

* Več moravskih bogatincev je sklenilo, nabirati denarje za vzdržne stroške domačega bar. Gerstnerjevega polka št. 8, kar jih bode na mesec stalo 20000 gold.

* 2 snopič „Klasja z domačega polja“ je prišel na svetlo; nadaljuje Preširnovi pesmi.

* Med izvoljenimi člani za jugoslovansko akademijo so štirje duhovniki, namreč gg. Šime Ljubič, dr. Franjo Rački, Josip Torbar in Adolf Veber.

* Centralni odbor za svečano slavljenje tristoletnice hervaškega junaka Nikola Zrinskega Sigetskega je imel 13. maja t. l. drugo sejo, v kateri je ustanovljen program za svečanosti, s katerimi se bode tristoletnica slavila v Zagrebu 6., 7., 8. in 9. septembra t. l. 8. sept. t. j. na mali Šmarin (malo Gospojnico) sklenil je odbor obhajati cerkveno svečanost, o kateri se bere v zapisniku to le: Ob 9. bode v stolni cerkvi zagrebški svečana služba, pri kateri se poje glagoljsko berilo in evangelj, na koru pa hervaška maša, — za to se naprosi g. kardinal in nadškof zagrebški in ob enem tudi, da blagovoli odločiti posebnega pridigarja, ki naj bi v stolni cerkvi tej svečanosti primerno pridigo imel.

* Z veseljem beremo po hervaških listih, da se sedanji škof senjske škofije, premil. Mirko Ozegović Barlaševački, zelo prizadeva obnoviti glagoljski obred in da se ga duhovni tudi kaj radi poprijemajo. Ni davno kar je en novomašnik po tem obredu svojo novo mašo pel. Tudi ljudstvo je tega kaj zelo veselo. — To je zares vesela novica!

* Za spletskega škofa je imenovan kottorski škof prem. g. Marka Calogeri in za hvarskega (Lesina v Dalmaciji) dr. Juri Duboković.

* Rusinski bogoslovci na Dunaju (Rusini, Hrvatje in Romani) so prosili

svoje prepostavljene, naj se jim dovoli, da se postijo za to odločen dan, denar za jed, pa da se izroči dunajskemu vojaškemu odboru. Rado se jim je spolnila prošnja in vojaški odbor je za to prejel 26 gld., katerim so še dodali: g. vodja 16 gld. z obljubo, da bode v vojskinem času vsaki mesec toliko dajal, g. špiritual 5 gld. in g. prefekt 3 gld. — Da bi si pač tudi tisti, ki so k tem homatijam največ pripomogli, tak post naložiti hotli!

* „Prager - Ztg.“ naznanja ukaz finančnega ministerstva, po katerem je prepovedano s reberne šestice iz države izvažati.

* Rastava kmetijskih pridelkov na Dunaju se je začela 17. t. m.

* Znani italijanski pomorski podvojvoda Vacca ima neki 9 velikih železnih ladij in 34 družih manjših s 700 topovi!

* G. Berger, ki je lani veliko loterijo zadel in si blizo Beljaka lepo grajščino kupil, moral je zdaj vojakom založne armade pristopiti. Rad bi bil neki gotovo veliko dal, da bi ga bili oprostili, — ali zastoj!

* Na Dunaju se je one dni podala žena sirota z otroci k cesarju, prosit ga, da bi jej moža, edinega rednika, ki so ga imeli, od vojaščine sprostili. Cesar jo je neki prav prijazno sprejel ter rekel: „Ljuba moja! to zdaj ne gre; tudi jaz bom moral ženo in vse zapustiti, če nastane vojska“. — Gotovo pa je bila dobro obdarjena in vsaj za en čas potolažena.

* Za Angleško, kjer je razsajala dolgo huda živinska kuga, kupujejo zdaj govejo živino po Evropi in tudi v naši državi ter jo pošiljajo po železnici v London. Da si pa stroške zmanjšajo, pokoljejo najdebelejšo v Pragi in na Dunaju, denejo po 180—200 centov mesa v en železničnem voz in ga tako pošljejo v London, kamor že v 3 dneh pride. Prihranijo pa si s tem voznino za noge, glave in druge slabše dele mesa, ki jih koj na mestu prodajo, kjer se živina kolje. V en voz pa se tudi ne da toliko živine stlačiti, kolikor mesa. — Angleži si res znajo pomagati!

Duhovske zadeve.

Kerška škofija: G. Eržnik Jan-gre za kaplana v Čajniče, kjer so dohodke za kaplana precej povišali.

DUNAJSKA BORSA 19. maja.

Deržavni papir.		Denar	Blago
5 % obligacija po 100 gld	-	48.60	48.90
5 „ nar. posojilo od l. 1864	-	74.—	74.50
5 „ metalike	-	55.—	56.—
4 1/2 „	-	45.75	45.50
4 „	-	40.50	41.—
3 „	-	30.50	31.—
2 1/2 „	-	27.—	30.—
Srečke l. 1839	-	126.—	127.—
„ „ 1854	-	69.—	70.—
„ „ 1860 po 500	-	71.10	71.30
„ „ 1860 „ 100	-	78.—	78.50

Dunajska borsa 22. maja 1866.

5% metalike	55.35
5% nacional	61.—
1860 derž. posoj.	71.10
Bankine akcije	658.—
Kreditne „	126.40
London	128.—
Novi zlati	6.07
Srebro	128.69